

ΤΑ ΩΡΑΙΟΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

«...ΜΙΑ ΛΑΒΗ, ΑΦΕΝΤΙΚΟ...»

ΤΟΥ Κ. ΣΠΥΡΟΥ ΜΕΛΛΑ

Καβάλλα στο μουλάρι κατέβαινα ένα δροσερό άπριλιτικό πρωί από το μοναστήρι της Αγίας Τριάδος. Από το φρύδι μικρού βουνού το μονοπάτι πέφτει σε μία κοιλάδα και βγαίνει κάτω απ' τα κλαριά πυκνών αγριοβελανιδιών, πόν άγρυτικό δρομάκο, που περνάει από το Καστράκι¹⁾ ξυστά και φτάνει τρικλίζοντας ανάμεσα στ' άμπέλια, στην Καλαμπάκα. Ο άγωγιάτης, ένας μεσόκοπος Καστρακινός, άγαθός άνθρωπος, μ' άνιστορούσε την παράδοσι, πώς ένας καλόγερος, τον παλαιό καιρό, για νάχη τή βοήθεια του Θεού μπόρεσε και πάτησε την κορφή κάποιου βράχου, εκεί κοντά, που είνε σήμερα άπάτητος και χτίζουνε φωλιές οι άετοι. Εκεί, 'ς αυτή την κορφή, έχει κρύψη και θησαυρό μεγάλο. "Αν κάποτε ανεβή κάποιος, άξιος νάχη τή βοήθεια του Θεού, θά τον εύρη. Που ναύρης όμως άξιο, «τό σήμερα ήμέρα;...» "Όταν τελείωσε την ιστορία του, είχαμε κατεβή στην κοιλάδα. "Ενα σούσουρο έλαφρό άνάδινε ή πυκνή φυλλωσιά και μία λεπτή μυρουδιά χλωράδας, εδχάριστη νά την άνασάινης. Κοντά στα χαμόκλαδα και της ρίζες άνθιζαν εδω κι' εκεί άγρια κρίνα. Το πολύκαμπο μονοπάτι άκολουθούσε, παράλληλα, νεροσυρμή, πότε κελαρύζοντας άπάνω στη σιδερόπορτα και πότε περνώντας σιωπηλά κάτω από πυκνά βάττα ή ανάμεσα σε δροσόλουστα πολυτρίχια. "Όξεις κελαϊδισμοί σαν άξαφνα ξεφωνητά χαράς, άκούγοντο δεξιά και άριστερά, στις πλαγιές της κοιλάδος. Το μουλάρι, καθώς προχωρούσε, ρυθμίζοντας το στερεό βήμα του στο φαιδρόν ήχο του κουδουνιού, που κρεμότανε από το λαιμό του, τρώμαζεν εδω μία πράσινη γουστέρα, εκεί ένα τρυποκάρυδο, που τρύπωνε γλήγορα στα χαμόκλαδα ή στα παρακλάδια. Θά είχαμε πλησίαση στα μισά, όταν το μουλάρι σταμάτησεν άξαφνα. Στήλωσε τα μπροστινά, τέντωσε το λαιμό, χαμήλωσε την κεφαλή κι' έστειλε τ' αυτιά του πίσω.

— "Ε, μπρέεεε! Φώναξεν από πίσω μου ο άγωγιάτης, χτυπώντας έλαφρά με τή βίτσα του τα πεινά του ζώου. Το μουλάρι αντί νά προχωρήσει, μ' άξαφνο κίνημα βγήκεν από το μονοπάτι. "Ενα χαμηλό κλαρι άγριοβελανιδιάς μου πέταξε το καπέλλο.

— Τί νά φοβάται τώρα ο ζευζέκης... έμουρμούρησεν ο άγωγιάτης. Πέρασε μπροστά, σήκωσε το καπέλλο μου, έπιασε το μουλάρι από το καπήςτρι, το τράθηξε βλαστημώντας μέσ' από τα δόντια του, τώβαλε στο μονοπάτι και τώσуре δυνατά προς τα εμπρός. Το ζώο άκολουθούσε διστακτικά και με κόπο. Τριάντα ως σαράντα βήματα μπροστά μας είδαμε ν' άναταράζονται κάτι πυκνές τούφες χαμόκλαδα, σιμά στο νερό.

— Νά ιδής που θάνα ή Μαριά ή παλαθή! είπε χαμογελώντας ο άγωγιάτης, ενώ το μουλάρι έστειλε μπροστά το δεξιό αυτί του.

1) Το χωρίον Καστράκι, περίφημον διά την αλλοήν των γυναικων του, άπεχει της Καλαμπάκας ήμισιαν περίπου ώραν. "Ο βράχος και το έρημοκλήσι το άναφερόμενον εις το διήγημα ύπάρχουν πράγματι εκεί, καθώς και ή παράδοσις του «κόκκινου μαντηλιού».

Δέν είχε τελείωση το λόγο του και πρόβαλε από τα χαμόκλαδα μία χωριάτισσα, ως είκοσιπέντε χρόνων, ψηλή και καλοφτιασμένη. Τα μαλλιά της έπεφταν στους ώμους της, λυτά και μισυβρεγμένα. Κόμποι νερού από την κορφή της γλυστρουσαν λαμπροί στους πλοκαμούς σαν διαμάντια. Το πρόσωπό της εΐτανε χλωμό, σαν κέρινο, τα μάτια της μαύρα, μεγάλα, γυαλιστερά, χωρίς έκφραση, σαν γυάλινα, βαβουλωτά, με μαύρο στεφάνι όλοτρόγυρα, και τα χείλη της τραγανά, σαν τ' άγουρο άγριοστάφυλο. Μάς κύτταξε προσεχτικά και άξαφνα προχώρησε κατ' άπάνω μας.

— "Ε, σύ! έκαμε δυνατά του άγωγιάτη. Δέν είδες όλότελα το Στρατή κατά το μοναστήρι;

— Δέν είδα ούτε λύκο, έμυρμούρησεν άδιάφορα ο άγωγιάτης χωρίς νά σταματήσει.

"Η χωριάτισσα έσκασεν άξαφνα κάτι γέλια τόσο δυνατά που άντήχησαν εις όλη την κοιλάδα.

— Ποτέ σου νά μην ιδής ήμέρα! έφώναξεν, άφου τελείωσε, και χάθηκε τρέχοντας μέσα εις τα δέντρα, με τους πλοκαμούς κυματίζοντας.

— Μιά παλαθή, άφεντικό, μου έξήγησεν ο άγωγιάτης μαντεύοντας την περιέργειά μου. "Η Μαριά, ή παλαθή, απ' το Καστράκι. Κάτου στον "Αη-Γιώργη παλάζωσε μία μέρα πριν νά στεφανωθή. "Ετσι γυρίζει εδω στο λόγγο, ένα χαμένο πράμα... κλαίει, γελάει, τραγουδάει... και προγγάει τα ζωντανά...

Δέν είχε τελείωση τή φράσι κι' άντήχησαν νέα δυνατά γέλια εις την κοιλάδα, μέσα στις βαλανιές, άγρια γέλια, παράξενα και λυπηρά.

— Ξέρεις πώς τρελλάθηκε; τον ρώτησα.

— Πώς! Εΐμουνα μιροστά... Την έρημη! Εΐμαστε, βλέπεις, απ' το ίδιο χωριό. Εΐνε μία ιστορία, δηλαδή, άφεντικό, έτσι νά λυπάται, δηλαδή, ο νους του ανθρώπου... ένα πράμα... και συνεπλήρωσε με μιάν άόριστη χειρονομία.

Τον παρεκάλεσα νά μου την άνιστορήση.

— "Όχι, όχι άφεντικό. Πρέπει νά βγοΐμε στο δρόμο, νά ιδής τον "Αη-Γιώργη με τα μάτια σου... Τότες θά καταλάθης, δηλαδή, έτσι όπως πρέπει πράματις...

***

"Όταν έβγήκαμε από την κοιλάδα στο δρόμο, άντικρύσαμε τον πλατύ κάμπο πρασινοφορέμένο με τον ποταμό που τον έσχιζε στα δύο, της πελώριες άρσενικές λεΐκες, στην όχτια, τ' άμπέλια, τα μπουστάνια και τους κήπους. Το Καστράκι μας έδειξε, δεξιά, τα κοκκινωπά κεραμίδια των σπιτιών του ανάμεσα στην πρασινάδα. Οι καπνοί από της καμινάδας κυμάτιζαν άργά στο γαλάζιον αιθέρα σαν σημαίες ειρήνης. Το χωριό εΐνε χτισμένο στη ρίζα πελώριου βράχου, άπότομου, με της πλευρές σαν κομμένες με το μαχαίρι. Στην μπροστινή, σιμά στην κορφή, μέσα σε μία φυσική κουφέλα του βράχου, άσπριζε μικρό έρημοκλήσι. Δίπλα φαίνεται φυτωμένη, σε μία σχισμή, μία άγριοσουκιά. "Ολοτρόγυρα, καρφωμένα στο βράχο,

κυμάτιζαν άργά πλήθος άλικά μαντύλια, σαν φλόγες.

— Νά, ό "Αη-Γιώργης! μου είπε δείχνοντας τήν έρημοκλήσι ό άγωγιάτης, μόλις έβγήκαμε στό δρόμο. Τόν έχουσε χτίση καλόγεροι τόν παλαιό καιρό. Κανείς δέν ξέρει πώς άνεθήκανε κεί πέρα, κατά πρώτη βολά. Γιατί, καθώς βλέπεις και τού λόγου σου, με τά πόδια δέν μπορεί ν' άνέθη αυτός μάϊδε κατσικι! Βλέπεις τή λοιπόν, άφεντικό, ούλα κείνα τά κόκκινα μαντύλια; "Όσα μαντύλια βλέπεις, τόσα κορίτσια είνε παντρεμένα στό Καστράκι. Μιά μέρα πριν νά γίνη ό γάμος, ό γαμπρός είνε ύπόλογος ν' άνέθη άπάνου στόν "Αη-Γιώργη και νά κρεμάση τή κόκκινο μαντύλι... έτσι τή βρήκαμε. Είνε συνήθιο παλαιϊκό.

— Καί... καλά, με τί τρόπο άνεθαίνει κανένας, άφου, κ' ούς λές, δέν πάει εκεί ούτε κατσικι;

— "Ας είνε, είπε χαμογελώντας ό άγωγιάτης, άμα είνε νά πάρης τή κορίτσι, άνεθαίνεις και στό σύγνεφο, άφεντικό... Βλέπεις κείνη τήν άγριοσυκιά; "Εχουμε περασμένο σκοινί ένα γύρο στόν κορμό... "Ο γαμπρός δένεται στη μιά άκρη, με τά γαμπριάτικα και τή κόκκινο μαντύλι, κι' από τήν άλλη τραβάνε ή ύψη, τή συμπεθεριό και τή άλλα παλληκάρια, τή άνύπαντρα. "Ετσι τότε σηκώνουν και τόν άνεθάζουνε σιγά-σιγά, ως τή ρίζα τής άγριοσυκιάς. Κεί πέρα πιάνεται άπ' τόν κορμό, μπαίνει στην έκκλησιά, κάνει, άς πούμε, τή σταυρό του και καρφώνει τή κόκκινο μαντύλι. Στερνά, ξαναδένεται με τή σκοινί, πιάνει τή ρίζα τής άγριοσυκιάς και άμολιέται στόν άγέρα. Τή συμπεθεριό και τά παλληκάρια τότε κατεθάζουνε σιγά-σιγά κι' έρχεται ούρανοκατέβατος στην άγκαλιά τής ύψης. "Ε, και νάσουνα κανιά βολά, που λές άφεντικό! Βλέπει τή χάρο με τά μάτια σου... έμένα ρώτα που τή κρέμασα, τή κόκκινο μαντύλι, πάνε δεκαπέντε χρόνια και ούλο τή θυμάμαι! Βλέπεις, μαθές, κάτου βαθειά τόν άνθρωπο σά μια γροθιά, σφιγγεται ή καρδιά σου, κόβεται ή άνάσα σου. Τώχεις για λίγο, δηλαδή; Νά πέσης δέ σε μαζεύουνε ούτε με τή κουτάλι, άφεντικό... "Άλλος κητρινίζει σαν τή ζαφρά, τήν ώρα που τον άνεθάζουνε; Άλλος πρασινίζει σαν τή γρασιδί; Άλλος κοκκινίζει σαν τήν παπαρούνα. Και ούλοι καμώνονται, τάχα, πώς δέ σκιάζονται. Είνε μπροστά ή ύψη...

"Εσώπασε για μία στιγμή φαινότανε σά νά ζητούσε νά βάλη σε τάξι κάποιες άναμνήσεις του.

— Τώρα θά καταλάβης καλά τήν ιστορία τής Μαρίας, άφεντικό, είπε ύστερ' από λίγο, πλησιάζοντάς με και άκουμπώντας άλαφρά τή χέρι του στην μπροστινή άψίδα του σαμαριού. Πάνε τώρα πέντε χρόνια πουστειλε προξενιό στόν πατέρα τής Μαρίας, έτουτηνης που είδαμε, ό Στρατής, ό γυιός του Στάμπα, ένας άκαμάτης, δηλαδή, και φιλονεικος με δίχως ταίρι. Κατάστασι καμιά. Ούτ' ένα στρέμμα χωράφι, ούτε μια ρίζα έληά, νά πούμε... Πάγαινε μοναχά στό θέρο και στόν τρύγο, σά ένα πατητήρια και σ' άλλωνια, τάχατες νά βοηθήση. Στ' άλλήθεια όμως για νά κήνη γειτονιά με τά κορίτσια και νά τραγουδάη. Αυτός που λές ό Στρατής, άφεντικό, τάχε ταιριασμένα μαθές με τή Μαρία, που είδαμε. "Η γυναίκες λένε πώς τούς βλέπανε τότες νά φιλιώνται στην καλαμιές κάτου, στό ποτάμι. "Ο πατέρας τής Μαρίας, έτουτηνης που είδαμε, καμώθηκε πώς τή κορίτσι δέν είνε σε ήλικία. Πάει καλά. Στους έξη μήνες του πάνε άλλο προξενιό, γιατί, που λές, άφεντικό, είτανε πρᾶμα ζωντανό ή Μαρία... άς είνε. Τήν γύρεψε ό Κωσταντής τή παπαδόπουλο, γυιός του παπα - Λευτέρη, δηλαδή. Είχε άμπέλι, χωράφι και γαϊδουρι και ό καλός σου, ό πατέρας τής Μαρίας, αυτηνης που είδαμε, πιάνει και τούς άρραβωνιάζει. "Εκείνη τί νά κήνη; Δέν τής πέφτει λόγος. "Ο Στρατής σαν τώμαθε, καμώθηκε τάχα πώς δέν τόν κόφτει. Φαινότανε χαρούμενος και γελαστός κι' έκανε τή φίλο του Κωσταντή και του πατέρα τής Μαρίας. Πάει καλά... "Ηρθε, καμιά φορά, νά γίνη ό γάμος. Τήν παραμονή, τή θυμάμαι, σά νάσαι τώρα δά, καθόμουνα τή πρωί, στην πόρτα τής χαμοκέλλας και βλέπω νά περνάνε ή ύψη, ό γαμπρός, τή συμπεθεριό και καμπόσα παλληκάρια. Μπροστά ή Μαρία, ντυμένη τά νυφιάτικα. Γυαλίζανε τά φλουριά στό κούτελό της και σά στήθια της. "Ο Κωσταντής κράταγε τή κόκκινο μαντύλι

και περπάταε από δίπλα συλλογισμένος. Στερνά έρχόντουσαν τά συμπεθεριά, μαναδουπατεράδες τής ύψης και του γαμπρού, άδερφοξάδερφα, μπαρμπάδες, ούλοι ξελαγμένοι και χαρούμενοι. "Από πίσω πάγαιναν τά παλληκάρια. Κάποτε κήνω έτσι: τί νά ιδώ; "Ο Στρατής μέσα σά παλληκάρια. Ξουρισμένος και με καινούργια ρούχα. "Ε, λέω από μέσα μου, αυτές ή γυναίκες, δέν είνε ν' άκούς, δηλαδή, αυτά που λένε. Τούτο έδω είνε, τάχα, που τάχε ταιριασμένα με τή Μαρία; Και πάει τώρα, έτσι γελαστός νά τραβήξη τή γαμπρό με τή σκοινί; "Ετσι λέω από μέσα μου. Καθώς προσπέρμασαν, δουλειά δέν είχα και λέω πάλε από μέσα μου: Δέν πάω κι' έγώ νά κήνω χάσι, δηλαδή; Τους παίρνω τή κατόπι και τούς φτάνω, καθώς έβγαίνανε άπ' τή χωριό. Περπάταγα κοντά τήν Στρατή και τήραγα νά τόν ψαρέψω.

— "Ε, τί χαμπάρια; Πότε θάχουμε και τά δικά σου;

— Δέν έχετε κορίτσι στό χωριό νά μου ταιριάξη, μ' άπολογήθηκε γελώντας.

***

— Σαν έφτάσαμε πειά εκεί στην ρίζα, εξακολούθησε ό άγωγιάτης, δείχνοντας κατά τή βράχο, που όσο προχωρούσαμε έπρόβαλε καθαρώτερος, τά παλληκάρια πήρανε τήν άκρη του σκοινιού νά δέσουνε τή γαμπρό.

— Παιδιά, λέει ό Κωσταντής, τήρατε νά με δέσετε καλά μήν τύχη και παντρευτώ τή Γής, άντις για τή Μαρία, άπόψε!

Τή συμπεθεριό, σαν τότε δέσανε τά παλληκάρια, πέρασε με τήν άράδα και σιγούρεψε τούς κόμπους του σκοινιού. Τά παλληκάρια πιάσανε τήν άλλη άκρη.

— "Ετοιμος, Κωσταντή;

"Ο Κωσταντής έβαλε τή κόκκινο μαντύλι στην τζέπη του, πιάστηκε καλά στό σκοινί με τά δυό χέρια κι' άπολογήθη:

— "Ετοιμος!

— Καλορροϊζικος! Καλορροϊζικος! έφώναξαν τά παλληκάρια κι' άρχέψανε νά τραβάνε τή σκοινί.

— Μήν τήρας κάτου! "Απάνου τήρα!

— Κρατήσου καλά!

"Ετσι τή φώναξαν καθώς άνέβαινε σιγά-σιγά. "Ο Στρατής, μέσ' 'ς τούς πρώτους, τράβαγε σά λυσσαγμένος.

"Ο γαμπρός έφτασε καμιά ρορά ψηλά, κοντά στην ρίζα τής άγριοσυκιάς, κεί πάνω — εξακολούθησε δείχνοντας ό ά-

γωγιάτης, κατά τή έρημοκκλησιά, που άσπριζε ψηλά, στην κουφάλα του βράχου, σαν αυγό σε άετοφωλιά. "Ηθελε κανένα μέτρο άκόμα ν' άπλώση τά χέρια και ν' άδράξη τόν κορμό. "Αξαφνα γλήγορος σαν άστραπή ό Στρατής βγάξει ένα ξουράφι άπ' τή μανίκα του και κόβει τή σκοινί, με μία μοναχή. Κανένος ό νούς δέν πήγε νά κουνηθί. "Ολοι μείνανε άλαλοι και καρφωμένοι στόν τόπο τήραζοντας τή γαμπρό, που έπεφτε. "Εγειρε στην αρχή προς τά πίσω, αναποδογύρισε, ύστερα πήρε δυό βόλτες, κουνιώντας άπελπισμένα τά χέρια, σά νά γύρευε νά πιαστή άπό τόν άγέρα, κι' έσκασε κάτω. Τή κεφάλι του άνοιξε, τά μυαλά του σκόρπισαν και τή κορμί του γίνηκε σωρός κόκκαλα, κρέατα κι' αίμα. "Επεσε ό Κωσταντής, τσακίστηκε, κι' άκόμα νά κουνηθί κανένας άπό τόν τόπο του. "Ανανογηθήκαμε μοναχά, σαν άκούσαμε τή φωνή του Στρατή, άπό μακρυά. Καθώς έτρεχε κοντοστάθηκε σε κάποιον ύψωμα και φώναξε του πατέρα τής Μαρίας:

— Τόν έκανα μεγάλον άρχοντα τή γαμπρό σου, γέρο ξεκουτιάρη. Είνε δικός του τώρα ούλος ό κάτου κόσμος! Χαρά 'ς τή κορίτσι σου!

"Υστερα χάθηκε τρέχοντας πίσω τά δέντρα. Τά παλληκάρια ούρλιάξανε και χύθηκαν τή κατόπι του. "Η γυναίκες πέσανε και μοιρολογούσαν. "Η Μαρία στεκότανε παράμερα, στόν τόπο της, σαν πέτρινη. "Αξαφνα έμπηξε μια ψιλή στρίγγλικια φωνή, σήκωσε τά χέρια της, έτσι, άψηλά, κι' άρχισε νά τραγουδάη. "Ο νούς της χάλασε και τήρα τρέχει στό λόγγο, κλαίει, γελάει, τραγουδάει και προγγάει τά ζωντανά... Νά! τέτοια, είνε άφεντικό, ή ιστορία τής Μαρίας, αυτηνης που είδαμε.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

